

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (πρώτο τμήμα)

της 3ης Απριλίου 2019*

«Προδικαστική παραπομπή – Προστασία των καταναλωτών – Οδηγία 93/13/ΕΟΚ – Καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές – Άρθρο 1, παράγραφος 2 – Πεδίο εφαρμογής της οδηγίας – Ρήτρα που απονέμει κατά τόπον αρμοδιότητα στο δικαστήριο που ορίζεται κατ' εφαρμογή των γενικών κανόνων – Άρθρο 6, παράγραφος 1 – Αυτεπάγγελτος έλεγχος του καταχρηστικού χαρακτήρα – Άρθρο 7, παράγραφος 1 – Υποχρεώσεις και εξουσίες του εθνικού δικαστηρίου»

Στην υπόθεση C-266/18,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Sąd Okręgowy w Poznaniu (περιφερειακό δικαστήριο Poznań, Πολωνία) με απόφαση της 11ης Απριλίου 2018, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 17 Απριλίου 2018, στο πλαίσιο της δίκης

Aqua Med sp. z o.o.

κατά

Irena Skóra,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πρώτο τμήμα),

συγκείμενο από τους J.-C. Bonichot, πρόεδρο τμήματος, C. Toader (εισηγήτρια), A. Rosas, L. Bay Larsen και M. Safjan, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: E. Tanchev

γραμματέας: A. Calot Escobar

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- η Aqua Med sp. z o.o., εκπροσωπούμενη από τον T. Babecki, radca prawny,
- η Πολωνική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον B. Majczyna,
- η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τους N. Ruiz García, M. Wilderspin και S. L. Kaléda,

κατόπιν της αποφάσεως που έλαβε, αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα, να εκδικάσει την υπόθεση χωρίς ανάπτυξη προτάσεων,

* Γλώσσα διαδικασίας: η πολωνική.

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 1993, σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές (ΕΕ 1993, L 95, σ. 29), και την απόφαση της 4ης Ιουνίου 2009, Pannon GSM (C-243/08, ΕΥ:C:2009:350).
- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ της Aqua Med sp. z o.o. και της Irena Skóra σχετικά με την κατά τόπον αρμοδιότητα των εθνικών δικαστηρίων για την εκδίκαση αγωγής ασκηθείσας από τον επαγγελματία κατά του καταναλωτή με αίτημα την καταβολή του τιμήματος της πώλησης.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

Η οδηγία 93/13

- 3 Η δέκατη τρίτη και η εικοστή τέταρτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 93/13 έχουν ως εξής:

«[Εκτιμώντας] ότι οι νομοθετικές ή κανονιστικές διατάξεις των κρατών μελών που καθορίζουν, άμεσα ή έμμεσα, τους όρους των συμβάσεων με τους καταναλωτές θεωρείται ότι δεν περιέχουν καταχρηστικές ρήτρες· ότι, κατά συνέπεια, δεν χρειάζεται να υπάγονται στις διατάξεις της παρούσας οδηγίας οι ρήτρες που απηχούν νομοθετικές ή κανονιστικές διατάξεις αναγκαστικού δικαίου καθώς και αρχές ή διατάξεις διεθνών συμβάσεων, στις οποίες έχουν προσχωρήσει τα κράτη μέλη ή η Κοινότητα· ότι, γι' αυτό τον λόγο, η έκφραση “νομοθετικές ή κανονιστικές διατάξεις αναγκαστικού δικαίου” που αναφέρονται στο άρθρο 1, παράγραφος 2, καλύπτει τους κανόνες οι οποίοι εφαρμόζονται κατά νόμο μεταξύ των συμβαλλομένων, εάν δεν έχει συμφωνηθεί άλλως·

[...]

ότι οι δικαστικές αρχές και τα διοικητικά όργανα πρέπει να διαθέτουν τα κατάλληλα και αποτελεσματικά μέσα ώστε να θέτουν τέρμα στην εφαρμογή των καταχρηστικών ρητρών στις συμβάσεις που συνάπτονται με τους καταναλωτές.»

- 4 Το άρθρο 1 της οδηγίας αυτής προβλέπει τα εξής:

«1. Η παρούσα οδηγία έχει αντικείμενο την προσέγγιση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών, οι οποίες αφορούν τις καταχρηστικές ρήτρες στις συμβάσεις που συνάπτονται μεταξύ ενός επαγγελματία και ενός καταναλωτή.

2. Οι ρήτρες της σύμβασης που απηχούν νομοθετικές ή κανονιστικές διατάξεις αναγκαστικού δικαίου [...] δεν υπόκεινται στις διατάξεις της παρούσας οδηγίας.»

- 5 Το άρθρο 6, παράγραφος 1, της εν λόγω οδηγίας ορίζει τα ακόλουθα:

«Τα κράτη μέλη θεσπίζουν διατάξεις σύμφωνα με τις οποίες οι καταχρηστικές ρήτρες σύμβασης μεταξύ επαγγελματία και καταναλωτή, τηρουμένων των σχετικών όρων της εθνικής νομοθεσίας, δεν δεσμεύουν τους καταναλωτές, ενώ η σύμβαση εξακολουθεί να δεσμεύει τους συμβαλλόμενους, εάν μπορεί να υπάρξει και χωρίς τις καταχρηστικές ρήτρες.»

- 6 Το άρθρο 7, παράγραφος 1, της ίδιας οδηγίας αυτής έχει ως κατωτέρω:

«Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε, προς το συμφέρον των καταναλωτών, καθώς και των ανταγωνιζόμενων επαγγελματιών, να υπάρχουν τα κατάλληλα και αποτελεσματικά μέσα, προκειμένου να πάψει η χρησιμοποίηση των καταχρηστικών ρητρών στις συμβάσεις που συνάπτονται από έναν επαγγελματία με καταναλωτές.»

Ο κανονισμός (ΕΕ) 1215/2012

- 7 Το άρθρο 18, παράγραφος 2, του κανονισμού (ΕΕ) 1215/2012 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12ης Δεκεμβρίου 2012, για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις (ΕΕ 2012, L 351, σ. 1), προβλέπει τα εξής:

«Αγωγή του αντισυμβαλλομένου κατά του καταναλωτή ασκείται μόνον ενώπιον των δικαστηρίων του κράτους μέλους στο έδαφος του οποίου έχει την κατοικία του ο καταναλωτής.»

Το πολωνικό δίκαιο

- 8 Το άρθρο 27 του Kodeks postępowania cywilnego (Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας), το οποίο περιλαμβάνεται στο τμήμα 1, με τίτλο «Γενική δωσιδικία», του κεφαλαίου 2 του κώδικα αυτού ορίζει τα ακόλουθα:

«1. Η αγωγή ασκείται ενώπιον του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου στην περιφέρεια του οποίου έχει την κατοικία του ο εναγόμενος.

2. Ο τόπος κατοικίας καθορίζεται βάσει των διατάξεων του Kodeks cywilny [Αστικού Κώδικα].»

- 9 Το άρθρο 31 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, το οποίο περιλαμβάνεται στο τμήμα 2, με τίτλο «Ειδικές δωσιδικίες», του κεφαλαίου 2 του κώδικα αυτού, προβλέπει τα εξής:

«Οι αγωγές επί διαφορών διεπόμενων από τις διατάξεις του παρόντος κεφαλαίου μπορούν να ασκηθούν είτε σύμφωνα με τις διατάξεις περί γενικής δωσιδικίας είτε ενώπιον του δικαστηρίου που ορίζεται ως αρμόδιο δυνάμει των ακόλουθων διατάξεων.»

- 10 Το άρθρο 34 το οποίο περιέχεται στο ίδιο τμήμα 2, ορίζει τα εξής:

«Οι αγωγές επί διαφορών σχετικών με τη σύναψη σύμβασης, τον καθορισμό του περιεχομένου της, την τροποποίησή της, τον καθορισμό της ισχύος της, την εκτέλεσή της, την καταγγελία ή την ακύρωσή της, καθώς και την καταβολή αποζημίωσης λόγω μη εκτέλεσης ή πλημμελούς εκτέλεσής της δύναται να ασκηθεί ενώπιον του δικαστηρίου του τόπου εκτέλεσής της. Σε περίπτωση αμφιβολίας, ο τόπος εκτέλεσης της σύμβασης θα πρέπει να βεβαιώνεται με έγγραφο.»

- 11 Το άρθρο 200 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας προβλέπει ότι το δικαστήριο που κηρύσσει εαυτό αναρμόδιο παραπέμπει την υπόθεση στο αρμόδιο δικαστήριο.

12 Κατά το άρθρο 202 του κώδικα αυτού:

«Η αναρμοδιότητα του δικαστηρίου που δύναται να αρθεί δυνάμει της συναφθείσας μεταξύ των μερών συμβάσεως λαμβάνεται υπόψη από το δικαστήριο μόνον κατόπιν δεόντως αιτιολογημένης ενστάσεως του εναγομένου προβαλλόμενης προτού το δικαστήριο προχωρήσει στην εξέταση της ουσίας της υποθέσεως. Το δικαστήριο δεν εξετάζει αυτεπαγγέλτως την αρμοδιότητά του ούτε πριν από την επίδοση της αγωγής. Εάν δεν προβλέπεται διαφορετικά σε άλλη συγκεκριμένη διάταξη, το δικαστήριο μπορεί, σε κάθε στάση της δίκης, να λάβει αυτεπαγγέλτως υπόψη τις περιστάσεις που δικαιολογούν απόρριψη της αγωγής, καθώς και τις δικονομικές πλημμέλειες, την έλλειψη νομότυπης εντολής του πληρεξουσίου, την έλλειψη ικανότητας δικαστικής παραστάσεως του εναγομένου, την πλημμελή σύνθεση των οργάνων του ή την αδράνεια του νομίμου εκπροσώπου του.»

13 Η οδηγία 93/13 μεταφέρθηκε στο πολωνικό δίκαιο με τον Αστικό Κώδικα. Το άρθρο 385³, σημείο 23, του κώδικα αυτού ορίζει ότι ως καταχρηστικές ρήτρες θεωρούνται, μεταξύ άλλων, οι ρήτρες που αποκλείουν τη διεθνή δικαιοδοσία των πολωνικών δικαστηρίων ή που απονέμουν διεθνή δικαιοδοσία σε διαιτητικό δικαστήριο —εδρεύον στην Πολωνία ή σε άλλο κράτος— ή σε άλλη αρχή, καθώς και οι ρήτρες που καθιστούν υποχρεωτική την προσφυγή ενώπιον δικαστηρίου το οποίο, σύμφωνα με την πολωνική νομοθεσία, δεν είναι κατά τόπον αρμόδιο.

14 Το άρθρο 454 του Αστικού Κώδικα ορίζει τα εξής:

«1. Εφόσον ο τόπος εκπλήρωσης της παροχής δεν καθορίζεται ούτε προκύπτει από τα χαρακτηριστικά της ενοχής, η εκπλήρωση θα πρέπει να λαμβάνει χώρα στον τόπο όπου ο οφειλέτης είχε τη διαμονή ή την κατοικία του κατά τον χρόνο γένεσης της ενοχής. Ωστόσο, η χρηματική παροχή πρέπει να εκπληρώνεται στον τόπο κατοικίας ή στην έδρα του δανειστή κατά τη στιγμή της εκπλήρωσεως αυτής. Αν ο δανειστής άλλαξε τόπο κατοικίας ή έδρα μετά τη γένεση της ενοχής, επιβαρύνεται με τα πρόσθετα έξοδα που συνεπάγεται η αλλαγή αυτή.

2. Αν η ενοχή αφορά την επιχείρηση του οφειλέτη ή του δανειστή, ως τόπος εκπλήρωσεως της παροχής θεωρείται η έδρα της επιχείρησης.»

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

15 Η Aqua Med είναι επαγγελματίας με έδρα το Opalenica (Πολωνία). Στις 29 Οκτωβρίου 2016, συνήψε σύμβαση εκτός εμπορικού καταστήματος με την καταναλώτρια I. Skóra, κάτοικο Legnica (Πολωνία), η οποία είχε ως αντικείμενο την πώληση ενός στρώματος, του καλύμματος του στρώματος και μαξιλαροθηκών έναντι τιμήματος 1 992 πολωνικών ζλότι (PLN) (περίπου 465 ευρώ).

16 Κατά τη ρήτρα που περιλαμβάνεται στο κεφάλαιο 9, παράγραφος 4, των γενικών όρων, οι οποίοι αποτελούν αναπόσπαστο μέρος της εν λόγω σύμβασης πώλησης, «[ω]ς αρμόδιο δικαστήριο για την εκδίκαση των διαφορών μεταξύ των συμβαλλομένων ορίζεται το αρμόδιο κατά τις ισχύουσες διατάξεις».

17 Δεδομένου ότι το τίμημα της πώλησης δεν καταβλήθηκε στην Aqua Med εντός της συμφωνηθείσας προθεσμίας, η εταιρία αυτή άσκησε αγωγή ενώπιον του Sąd Rejonowy w Nowym Tomyszu (επαρχιακού δικαστηρίου Nowy Tomysz, Πολωνία), στην περιφέρεια του οποίου έχει την έδρα της. Η ενάγουσα θεωρεί ότι η επίμαχη διαφορά υπάγεται στην κατά τόπον αρμοδιότητα του ως άνω δικαστηρίου δυνάμει του άρθρου 34 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, κατά το οποίο η αγωγή με την οποία ζητείται η εκτέλεση σύμβασης ασκείται ενώπιον του δικαστηρίου του τόπου της εκτέλεσης αυτής. Η Aqua Med διατείνεται ότι, δυνάμει του άρθρου 454 του Αστικού Κώδικα, η καταβολή του τιμήματος έπρεπε να πραγματοποιηθεί στην έδρα της, μέσω εμβάσματος στον τραπεζικό λογαριασμό της.

- 18 Με διάταξη της 18ης Οκτωβρίου 2017, το Sąd Rejonowy w Nowym Tomysłu (επαρχιακό δικαστήριο Nowy Tomysł) διαπίστωσε αυτεπαγγέλτως την αναρμοδιότητά του και παρέπεμψε την υπόθεση στο περιφερειακό δικαστήριο του τόπου κατοικίας της εναγομένης. Το πρώτο αυτό δικαστήριο αυτό έκρινε ότι, δεδομένου ότι επρόκειτο για σύμβαση μεταξύ επαγγελματία και καταναλωτή, έπρεπε να εφαρμοστεί όχι μόνον το εθνικό δίκαιο, αλλά και το δίκαιο της Ένωσης για την προστασία του καταναλωτή, ιδίως δε το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13, καθώς και η σχετική νομολογία του Δικαστηρίου, συγκεκριμένα η απόφαση της 4ης Ιουνίου 2009, Pannon GSM (C-243/08, EU:C:2009:350), από την οποία προκύπτει ότι τα εθνικά δικαστήρια έχουν την υποχρέωση αυτεπάγγελτου ελέγχου των καταχρηστικών ρητρών που περιέχονται σε συμβάσεις συναπτόμενες μεταξύ επαγγελματιών και καταναλωτών, συμπεριλαμβανομένων των ρητρών παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας.
- 19 Κατά συνέπεια, το εν λόγω δικαστήριο έκρινε ότι το άρθρο 202 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, το οποίο δεν επιτρέπει τον αυτεπάγγελτο έλεγχο της αρμοδιότητας του επιληφθέντος δικαστηρίου, καθιστά πρακτικώς αδύνατη ή εξαιρετικά δυσχερή την εφαρμογή της έννομης προστασίας που παρέχει στον καταναλωτή το δίκαιο της Ένωσης.
- 20 Δυνάμει του αυτεπάγγελτου αυτού ελέγχου, το Sąd Rejonowy w Nowym Tomysłu (επαρχιακό δικαστήριο Nowy Tomysł) εξέτασε την κατά τόπον αρμοδιότητά του και έκρινε καταχρηστική τη συμβατική ρήτρα που επιτρέπει την εφαρμογή εθνικής διάταξης κατά την οποία ο επαγγελματίας δύναται να ασκήσει αγωγή κατά του καταναλωτή ενώπιον του δικαστηρίου στην περιφέρεια του οποίου βρίσκεται η έδρα του εν λόγω επαγγελματία.
- 21 Ως εκ τούτου, το Sąd Rejonowy w Nowym Tomysłu (επαρχιακό δικαστήριο Nowy Tomysł) άφησε ανεφάρμοστη την επίμαχη συμβατική ρήτρα και εφάρμοσε νομική διάταξη που διέπει τη γενική δωσιδικία, ήτοι το άρθρο 27, παράγραφος 1, του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, αποφαινόμενο ότι κατά τόπον αρμόδιο είναι το δικαστήριο του τόπου κατοικίας της εναγομένης.
- 22 Η Aqua Med άσκησε έφεση κατά της διάταξης του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου ενώπιον του Sąd Okręgowy w Poznaniu (περιφερειακού δικαστηρίου Poznań, Πολωνία), επικαλούμενη παράβαση της εθνικής κανονιστικής ρύθμισης και εσφαλμένη εφαρμογή του άρθρου 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13.
- 23 Το δικαστήριο αυτό έχει αμφιβολίες ως προς την εφαρμογή της οδηγίας 93/13 για τον λόγο ότι η επίμαχη συμβατική ρήτρα παραπέμπει σε εθνικές διατάξεις που εφαρμόζονται ανεξάρτητα από την ύπαρξη της ρήτρας αυτής. Ο εκ μέρους του επιληφθέντος δικαστηρίου αυτεπάγγελτος έλεγχος της κατά τόπον αρμοδιότητάς του θα κατέληγε, εν προκειμένω, σε κριτική εξέταση της εθνικής νομοθεσίας όσον αφορά τον καθορισμό της αρμοδιότητας αυτής σε διαφορές σχετικές με συμβάσεις συναπτόμενες με καταναλωτές. Στο πλαίσιο αυτό, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται κατά πόσον το δίκαιο της Ένωσης παρέχει στα εθνικά δικαστήρια τέτοια εξουσία και εάν αυτή προκύπτει από τις διατάξεις της οδηγίας 93/13. Σε περίπτωση καταφατικής απάντησης, το αιτούν δικαστήριο οφείλει να αφήσει ανεφάρμοστη την εθνική νομοθεσία που κρίθηκε αντίθετη προς τις διατάξεις του δικαίου της Ένωσης, κατά τη νομολογία που απορρέει από την απόφαση της 9ης Μαρτίου 1978, Simmenthal (106/77, EU:C:1978:49), και να εφαρμόσει τον ευνοϊκότερο για τον καταναλωτή κανόνα, εν προκειμένω τον κανόνα της γενικής δωσιδικίας των δικαστηρίων του τόπου κατοικίας του εναγομένου.
- 24 Προς στήριξη των ανωτέρω, το αιτούν δικαστήριο παραπέμπει στο άρθρο 18, παράγραφος 2, του κανονισμού 1215/2012, σύμφωνα με το οποίο τα δικαστήρια του κράτους μέλους της κατοικίας του καταναλωτή είναι τα μόνα αρμόδια σε περίπτωση αγωγής ασκούμενης κατά του καταναλωτή από τον αντισυμβαλλόμενο του.

- 25 Τέλος, το αιτούν δικαστήριο κρίνει ότι η πρόβλεψη ρήτρας παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας όπως η επίμαχη σε σύμβαση συναπτόμενη από καταναλωτή με επαγγελματία μπορεί να είναι παραπλανητική για τον καταναλωτή, καθόσον ενδέχεται να τον οδηγήσει στην εσφαλμένη υπόθεση ότι η ρήτρα αυτή είναι ευνοϊκή για τον ίδιο.
- 26 Υπ' αυτές τις συνθήκες, το Sąd Okręgowy w Poznaniu (περιφερειακό δικαστήριο Poznań) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:
- «1) Έχει ο αυτεπάγγελτος έλεγχος από το εθνικό δικαστήριο των ρητρών παρέκτασης της διεθνούς δικαιοδοσίας που περιλαμβάνονται σε σύμβαση συναπτόμενη με καταναλωτή, έλεγχος ο οποίος βρίσκει έρεισμα στο άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13 [...] και στη νομολογία του Δικαστηρίου [...] (απόφαση της 4ης Ιουνίου 2009, Pannon GSM, C 243/08, EU:C:2009:350), την έννοια ότι εκτείνεται και επί συμβατικών ρητρών οι οποίες, ενώ ρυθμίζουν το ζήτημα του αρμόδιου δικαστηρίου για την εκδίκαση των διαφορών μεταξύ των συμβαλλομένων, εντούτοις πράττουν τούτο αποκλειστικά με παραπομπή στη ρύθμιση του εθνικού δικαίου;
- 2) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως επί του πρώτου ερωτήματος, πρέπει ο έλεγχος που ασκεί το δικαστήριο να συνεπάγεται την εφαρμογή των κανόνων δικαιοδοσίας κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να διασφαλίζεται στον καταναλωτή η προστασία που απορρέει από τις διατάξεις της οδηγίας 93/13 και επομένως η δυνατότητα να εκδικάζεται η υπόθεση από το πλησιέστερο δικαστήριο στον τόπο κατοικίας/μόνιμης διαμονής του καταναλωτή;»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Επί του πρώτου ερωτήματος

- 27 Προκαταρκτικώς, πρέπει να υπομνησθεί ότι, με τις σκέψεις 22 και 23 της απόφασης της 4ης Ιουνίου 2009, Pannon GSM (C-243/08, EU:C:2009:350), το Δικαστήριο έκρινε ότι το σύστημα προστασίας που εγκαθιδρύει η οδηγία 93/13 στηρίζεται στην ιδέα ότι ο καταναλωτής βρίσκεται σε ασθενέστερη θέση σε σχέση προς τον επαγγελματία, όσον αφορά τόσο τη δυνατότητα διαπραγματεύσεως όσο και το επίπεδο της πληροφόρησης, θέση η οποία τον υποχρεώνει να προσχωρήσει στους όρους που έχει εκ των προτέρων καταρτίσει ο επαγγελματίας, χωρίς να μπορεί να ασκήσει επιρροή επί του περιεχομένου τους. Το Δικαστήριο έχει επίσης κρίνει ότι, λαμβανομένης υπόψη αυτής της ασθενέστερης θέσεως, η οδηγία 93/13 υποχρεώνει τα κράτη μέλη να προβλέπουν μηχανισμό που να διασφαλίζει ότι όσες συμβατικές ρήτρες δεν έχουν αποτελέσει αντικείμενο ατομικής διαπραγματεύσεως μπορούν να ελέγχονται προκειμένου να διαπιστωθεί ο ενδεχόμενος καταχρηστικός τους χαρακτήρας (απόφαση της 26ης Μαρτίου 2019, Abanca Corporación Bancaria, C-70/17 και C-179/17, EU:C:2019:250, σκέψη 50). Στο πλαίσιο αυτό, ο σκοπός που επιδιώκει το άρθρο 6 της οδηγίας αυτής δεν θα μπορούσε να επιτευχθεί αν οι καταναλωτές ήταν υποχρεωμένοι να επικαλούνται οι ίδιοι τον καταχρηστικό χαρακτήρα συμβατικής ρήτρας, ενώ δεν θα μπορούσε να διασφαλιστεί αποτελεσματική προστασία του καταναλωτή παρά μόνον αν αναγνωριζόταν στον εθνικό δικαστή η ευχέρεια να εκτιμά αυτεπαγγέλτως παρόμοια ρήτρα (βλ. απόφαση της 27ης Ιουνίου 2000, Océano Grupo Editorial και Salvat Editores, C-240/98 έως C-244/98, EU:C:2000:346, σκέψη 26).
- 28 Ωστόσο, η αυτεπάγγελτη αυτή εξέταση από τον εθνικό δικαστή μπορεί να απαιτηθεί μόνον εάν πρόκειται για συμβατική ρήτρα που εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 93/13, όπως αυτό ορίζεται στο άρθρο 1 αυτής. Κατά το άρθρο 1, παράγραφος 2, της εν λόγω οδηγίας, οι συμβατικές ρήτρες που απηχούν νομοθετικές ή κανονιστικές διατάξεις αναγκαστικού δικαίου δεν υπάγονται στις διατάξεις της εν λόγω οδηγίας.

- 29 Κατά τη δέκατη τρίτη αιτιολογική σκέψη της ίδιας οδηγίας, η έκφραση «νομοθετικές ή κανονιστικές διατάξεις αναγκαστικού δικαίου» που αναφέρεται στο άρθρο 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 93/13 καλύπτει επίσης κανόνες οι οποίοι, δυνάμει της εθνικής νομοθεσίας, εφαρμόζονται μεταξύ των συμβαλλομένων, εάν δεν έχει συμφωνηθεί άλλως.
- 30 Κατά συνέπεια, πρέπει να θεωρηθεί ότι, με το πρώτο ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν το άρθρο 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 93/13 έχει την έννοια ότι αποκλείεται από το πεδίο εφαρμογής της εν λόγω οδηγίας συμβατική ρήτρα, όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, η οποία, όσον αφορά τον καθορισμό της διεθνούς δικαιοδοσίας για την εκδίκαση των διαφορών μεταξύ των αντισυμβαλλομένων, παραπέμπει στο εφαρμοστέο εθνικό δίκαιο.
- 31 Υπενθυμίζεται συναφώς ότι το άρθρο 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 93/13, το οποίο αφορά τις ρήτρες που απηχούν νομοθετικές ή κανονιστικές διατάξεις αναγκαστικού δικαίου, αποτελεί εξαίρεση από το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας υποκείμενη, κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, σε δύο προϋποθέσεις. Αφενός, η συμβατική ρήτρα πρέπει να απηχεί νομοθετική ή κανονιστική διάταξη και, αφετέρου, η διάταξη αυτή πρέπει να είναι αναγκαστικού δικαίου (απόφαση της 20ής Σεπτεμβρίου 2018, OTP Bank και OTP Factoring, C-51/17, EU:C:2018:750, σκέψη 52 καθώς και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 32 Μολονότι η εξακρίβωση της συνδρομής των προϋποθέσεων αυτών εμπίπτει στην αρμοδιότητα του εθνικού δικαστή σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση, εντούτοις απόκειται στο Δικαστήριο να συνάγει τα κριτήρια που θα του παράσχουν τη δυνατότητα να αποφανθεί (βλ., κατ' αναλογία, απόφαση της 22ας Φεβρουαρίου 2018, Nagyszénás Településszolgáltatási Nonprofit Kft., C-182/17, EU:C:2018:91, σκέψη 34 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 33 Επομένως, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, η εξαίρεση από το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας αυτής την οποία προβλέπει το άρθρο 1, παράγραφος 2, της ίδιας εκτείνεται στις διατάξεις του εθνικού δικαίου οι οποίες εφαρμόζονται μεταξύ των συμβαλλομένων μερών ανεξαρτήτως της επιλογής τους καθώς και στις κατ' αρχήν εφαρμοστέες διατάξεις, ήτοι ελλείψει διαφορετικής σχετικής συμφωνίας των εν λόγω μερών. Η εξαίρεση αυτή δικαιολογείται από το γεγονός ότι θεμιτώς τεκμαίρεται ότι ο εθνικός νομοθέτης καθιέρωσε μια ισορροπία μεταξύ του συνόλου των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των συμβαλλομένων σε ορισμένες συμβάσεις, ισορροπία την οποία ο νομοθέτης της Ένωσης θέλησε ρητώς να διατηρήσει (απόφαση της 7ης Αυγούστου 2018, Banco Santander και Escobedo Cortés, C-96/16 και C-94/17, EU:C:2018:643, σκέψη 43).
- 34 Εκτός αυτού, το Δικαστήριο έχει επίσης κρίνει ότι το εθνικό δικαστήριο πρέπει να λάβει υπόψη ότι, δεδομένου ιδίως του σκοπού της εν λόγω οδηγίας, ήτοι της προστασίας των καταναλωτών έναντι καταχρηστικών ρητρών τις οποίες οι επαγγελματίες περιλαμβάνουν σε καταναλωτικές συμβάσεις, η εξαίρεση του άρθρου 1, παράγραφος 2, της ίδιας οδηγίας πρέπει να ερμηνεύεται στενά (απόφαση της 20ής Σεπτεμβρίου 2018, OTP Bank και OTP Factoring, C-51/17, EU:C:2018:750, σκέψη 54 καθώς και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 35 Εν προκειμένω, όπως προκύπτει από τις διαπιστώσεις του αιτούντος δικαστηρίου, η επίμαχη στην κύρια δίκη συμβατική ρήτρα είναι διατυπωμένη με πολύ γενικό τρόπο και, ως εκ τούτου, αφενός, είναι εύλογο να αμφισβητηθεί η χρησιμότητά της, καθόσον παραπέμπει στις εθνικές διατάξεις οι οποίες, όπως διευκρινίζει το δικαστήριο αυτό, ισχύουν ανεξάρτητα από την ύπαρξη της εν λόγω ρήτρας. Αφετέρου, η εν λόγω ρήτρα δεν απηχεί, κατά κυριολεξία, ειδική διάταξη του εθνικού δικαίου, δεδομένου ότι οι εθνικές διατάξεις στις οποίες παραπέμπει προβλέπουν ένα σύνολο κανόνων που ρυθμίζουν τον τρόπο καθορισμού της διεθνούς δικαιοδοσίας, εξυπακουόμενου ότι ο έμπορος μπορεί να επιλέξει εκείνη που είναι ευνοϊκότερη για αυτόν.
- 36 Μολονότι η επίμαχη στην κύρια δίκη ρήτρα παραπέμπει στο εθνικό δίκαιο, το τεκμήριο ότι ο εθνικός νομοθέτης έχει προβεί σε εξισορρόπηση του συνόλου των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των συμβαλλομένων μερών σε ορισμένες κατηγορίες συμβάσεων δεν μπορεί να δικαιολογήσει εξαίρεση

της εν λόγω ρήτρας από το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 93/13. Πράγματι, σε μια τέτοια περίπτωση, είναι σημαντικό να εκτιμηθούν το γράμμα της εν λόγω συμβατικής ρήτρας και το πώς αυτή επηρεάζει τις προσδοκίες του καταναλωτή.

- 37 Λαμβανομένης υπόψη της στενής ερμηνείας της εξαίρεσης που προβλέπεται στο άρθρο 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 93/13, από τα ανωτέρω προκύπτει ότι μια ρήτρα όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη δεν μπορεί να ερμηνεύεται υπό την έννοια ότι επαναλαμβάνει εθνική διάταξη.
- 38 Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι το άρθρο 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 93/13 έχει την έννοια ότι από το πεδίο εφαρμογής της εν λόγω οδηγίας δεν αποκλείεται συμβατική ρήτρα, όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, η οποία παραπέμπει γενικώς στο εφαρμοστέο εθνικό δίκαιο όσον αφορά τον καθορισμό της διεθνούς δικαιοδοσίας για την εκδίκαση των διαφορών μεταξύ των αντισυμβαλλομένων.

Επί του δεύτερου ερωτήματος

- 39 Καίτοι το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα δεν αφορά ειδικώς την ερμηνεία συγκεκριμένου κειμένου του δικαίου της Ένωσης, ωστόσο, κατά πάγια νομολογία, εναπόκειται στο Δικαστήριο να συναγάγει από το σύνολο των στοιχείων που παρέχονται από το αιτούν δικαστήριο και ιδίως από το σκεπτικό της αποφάσεως παραπομπής τις διατάξεις του δικαίου της Ένωσης που χρήζουν ερμηνείας, λαμβανομένου υπόψη του αντικειμένου της διαφοράς (πρβλ. απόφαση της 12ης Φεβρουαρίου 2015, *Surgicare*, C-662/13, EU:C:2015:89, σκέψη 17 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 40 Εν προκειμένω, δεδομένου ότι σκοπός των ερωτημάτων του *Sąd Okręgowy w Poznaniu* (περιφερειακού δικαστηρίου *Poznań*) είναι να προσδιορισθεί το επίπεδο προστασίας που επιφυλάσσεται στους καταναλωτές καθώς και τα μέσα ένδικης προστασίας που αυτοί διαθέτουν, μεταξύ των ρυθμίσεων του δικαίου της Ένωσης των οποίων την ερμηνεία ζητεί το αιτούν δικαστήριο από το Δικαστήριο πρέπει να περιληφθεί και το άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13 (πρβλ. απόφαση της 10ης Σεπτεμβρίου 2014, *Kušionová*, C-34/13, EU:C:2014:2189, σκέψη 45).
- 41 Κατά συνέπεια, πρέπει να γίνει δεκτό ότι, με το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν το άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13 έχει την έννοια ότι αντιτίθεται σε δικονομικούς κανόνες στους οποίους παραπέμπει ορισμένη συμβατική ρήτρα και οι οποίοι επιτρέπουν στον επαγγελματία να επιλέξει, σε περίπτωση που ασκήσει αγωγή επικαλούμενος τη μη εκτέλεση σύμβασης εκ μέρους του καταναλωτή, μεταξύ του αρμόδιου δικαστηρίου του τόπου κατοικίας του εναγομένου και του δικαστηρίου του τόπου εκτέλεσης της σύμβασης.
- 42 Κατά το άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13, σε συνδυασμό με την εικοστή τέταρτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας αυτής, τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε, προς το συμφέρον των καταναλωτών, καθώς και των ανταγωνιζόμενων επαγγελματιών, να υπάρχουν τα κατάλληλα και αποτελεσματικά μέσα προκειμένου να πάψει η χρησιμοποίηση των καταχρηστικών ρητρών στις συμβάσεις που συνάπτονται από έναν επαγγελματία με καταναλωτές.
- 43 Με την πάγια νομολογία του, και όπως υπομνήσθηκε στη σκέψη 27 της παρούσας απόφασης, το Δικαστήριο έδωσε έμφαση στη φύση και τη σπουδαιότητα του δημοσίου συμφέροντος που συνίσταται στην προστασία των καταναλωτών, οι οποίοι βρίσκονται σε μειονεκτική θέση σε σχέση με τους επαγγελματίες (απόφαση της 13ης Σεπτεμβρίου 2018, *Profi Credit Polska*, C-176/17, EU:C:2018:711, σκέψη 40 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 44 Όσον αφορά την κατά τόπον αρμοδιότητα για την εκδίκαση διαφορών μεταξύ επαγγελματία και καταναλωτή, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η οδηγία 93/13 δεν περιέχει ρητή διάταξη για τον καθορισμό του αρμόδιου δικαστηρίου.

- 45 Μολονότι το άρθρο 18, παράγραφος 2, του κανονισμού 1215/2012, στο οποίο παραπέμπει το αιτούν δικαστήριο στο πλαίσιο αυτό, ορίζει ότι διεθνή δικαιοδοσία να εκδικάσει την αγωγή του αντισυμβαλλομένου κατά του καταναλωτή έχουν τα δικαστήρια του κράτους μέλος της κατοικίας του καταναλωτή, εντούτοις η διάταξη αυτή δεν μπορεί να εφαρμοστεί σε μια υπόθεση όπως αυτή της κύριας δίκης, η οποία χαρακτηρίζεται από την έλλειψη στοιχείων διασυνοριακού χαρακτήρα (πρβλ. απόφαση της 5ης Δεκεμβρίου 2013, *Asociación de Consumidores Independientes de Castilla y León*, C-413/12, EU:C:2013:800, σκέψεις 46 και 47).
- 46 Παρά ταύτα, όπως επισημαίνει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή με τις γραπτές παρατηρήσεις της, πρέπει να διασφαλίζεται η αποτελεσματική προστασία των δικαιωμάτων τα οποία αντλεί ο καταναλωτής από την οδηγία 93/13.
- 47 Μολονότι το Δικαστήριο έχει ήδη οριοθετήσει, από διάφορες απόψεις και λαμβανομένων υπόψη των επιταγών του άρθρου 6, παράγραφος 1, και του άρθρου 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13, τον τρόπο με τον οποίο το εθνικό δικαστήριο οφείλει να διασφαλίζει την προστασία των δικαιωμάτων τα οποία οι καταναλωτές αντλούν από την ως άνω οδηγία, εντούτοις, καταρχήν, το δίκαιο της Ένωσης δεν εναρμονίζει τις διαδικασίες εξέτασης του φερόμενου ως καταχρηστικού χαρακτήρα μιας συμβατικής ρήτρας και, κατά συνέπεια, οι διαδικασίες αυτές διέπονται από την εσωτερική έννομη τάξη των κρατών μελών, υπό την προϋπόθεση πάντως ότι δεν είναι λιγότερο ευνοϊκές από εκείνες που διέπουν παρόμοιες καταστάσεις υποκειμένες στο εσωτερικό δίκαιο (αρχή της ισοδυναμίας) και ότι προβλέπουν δικαίωμα αποτελεσματικής προσφυγής, όπως το κατοχυρούμενο στο άρθρο 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (απόφαση της 13ης Σεπτεμβρίου 2018, *Profi Credit Polska*, C-176/17, EU:C:2018:711, σκέψη 57 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 48 Όσον αφορά την αρχή της ισοδυναμίας, επισημαίνεται ότι το Δικαστήριο δεν διαθέτει κανένα στοιχείο ικανό να δημιουργήσει αμφιβολία ως προς το ότι η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης νομοθετική ρύθμιση είναι σύμφωνη προς την αρχή αυτή.
- 49 Όσον αφορά το δικαίωμα αποτελεσματικής προσφυγής, υπενθυμίζεται ότι πρέπει να ισχύει τόσο ως προς τον καθορισμό των δικαστηρίων τα οποία είναι αρμόδια να εκδικάζουν ένδικα βοηθήματα που στηρίζονται στο δίκαιο της Ένωσης όσο και ως προς τις δικονομικές προϋποθέσεις των εν λόγω ενδίκων βοηθημάτων (απόφαση της 13ης Σεπτεμβρίου 2018, *Profi Credit Polska*, C-176/17, EU:C:2018:711, σκέψη 59 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 50 Το εθνικό δικαστήριο οφείλει, στο πλαίσιο αυτό, να εκτιμήσει αν η εθνική δικονομική διάταξη κατοχυρώνει το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής και να προβεί στην εν λόγω εκτίμηση λαμβάνοντας υπόψη τη θέση που έχει η διάταξη αυτή στην όλη διαδικασία ενώπιον των αρμοδίων εθνικών οργάνων, την εξέλιξη της διαδικασίας και τις ιδιαιτερότητές της.
- 51 Επομένως, σε περίπτωση όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, πρέπει να εξακριβωθεί κατά πόσον οι διατάξεις της εθνικής νομοθεσίας σχετικά με τη διεθνή δικαιοδοσία περιορίζουν υπερβολικά το δικαίωμα αποτελεσματικής προσφυγής του καταναλωτή ή την άσκηση των δικαιωμάτων που παρέχει στους καταναλωτές η οδηγία 93/13.
- 52 Κατ' αρχήν, μια εθνική διάταξη που προβλέπει, διαζευκτικώς, τη διεθνή δικαιοδοσία του δικαστηρίου του τόπου εκτέλεσης μιας σύμβασης συναπτόμενης με καταναλωτή δεν μπορεί, αυτή καθαυτή, να οδηγήσει σε υπέρμετρο περιορισμό του δικαιώματος αποτελεσματικής προσφυγής του καταναλωτή. Πράγματι, η δικαιοδοσία αυτή δεν αποκλείει τη δυνατότητα του καταναλωτή να μετάσχει στη διαδικασία που έχει κινηθεί εναντίον του και να ασκήσει τα δικαιώματα που αντλεί από την οδηγία 93/13. Επιπλέον, κάθε δικαστήριο υποχρεούται να εξετάζει αυτεπαγγέλτως τον καταχρηστικό χαρακτήρα των συμβατικών ρητρών που περιλαμβάνονται σε σύμβαση συναπτόμενη μεταξύ επαγγελματία και καταναλωτή και να λαμβάνει τα αναγκαία μέτρα για τη διασφάλιση της προστασίας του καταναλωτή έναντι των καταχρηστικών ρητρών.

- 53 Εντούτοις, μεταξύ των κατάλληλων και αποτελεσματικών μέσων για τη διασφάλιση του δικαιώματος αποτελεσματικής προσφυγής του καταναλωτή πρέπει να περιλαμβάνεται και η δυνατότητα να αντιδράσει, στο πλαίσιο αγωγής που ασκεί εναντίον του ένας επαγγελματίας, υπό εύλογες δικονομικές προϋποθέσεις, ούτως ώστε η άσκηση των δικαιωμάτων του να μην υπόκειται σε όρους, σχετικούς ιδίως με προθεσμίες, δαπάνες και απόσταση, οι οποίοι υπονομεύουν την άσκηση των δικαιωμάτων που παρέχει η οδηγία 93/13 (πρβλ. απόφαση της 13ης Σεπτεμβρίου 2018, Profi Credit Polska, C-176/17, EU:C:2018:711, σκέψη 63 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 54 Πράγματι, δικονομικές ρυθμίσεις που συνεπάγονται υπερβολικά υψηλό κόστος για τον καταναλωτή ενδέχεται να έχουν ως αποτέλεσμα αυτός να αποθαρρυνθεί να αντιδράσει αποτελεσματικά για την υπεράσπιση των δικαιωμάτων του ενώπιον του δικαστηρίου στο οποίο προσέφυγε ο επαγγελματίας. Αυτό θα μπορούσε να ισχύει στην περίπτωση που η έδρα του επιληφθέντος δικαστηρίου βρίσκεται σε πολύ μεγάλη απόσταση από την κατοικία του καταναλωτή, πράγμα που συνεπάγεται για αυτόν υπερβολικά υψηλά οδοιπορικά έξοδα δυνάμενα να τον αποτρέψουν από το να παραστεί στη διαδικασία η οποία κινήθηκε εναντίον του (πρβλ. απόφαση της 12ης Φεβρουαρίου 2015, Baczó και Vizsnyiczai, C-567/13, EU:C:2015:88, σκέψεις 49 έως 59).
- 55 Στο εθνικό δικαστήριο απόκειται να εξακριβώσει αν τούτο ισχύει στην υπόθεση της κύριας δίκης.
- 56 Κατά συνέπεια, στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13 έχει την έννοια ότι δεν αντιτίθεται σε δικονομικούς κανόνες στους οποίους παραπέμπει ορισμένη συμβατική ρήτρα και οι οποίοι επιτρέπουν στον επαγγελματία, σε περίπτωση που ασκήσει αγωγή επικαλούμενος τη μη εκτέλεση σύμβασης εκ μέρους του καταναλωτή, να επιλέξει μεταξύ του αρμόδιου δικαστηρίου του τόπου κατοικίας του εναγομένου και του δικαστηρίου του τόπου εκτέλεσης της σύμβασης, εκτός αν η επιλογή του τόπου εκτέλεσης της σύμβασης συνεπάγεται για τον καταναλωτή δικονομικές προϋποθέσεις δυνάμενες να περιορίσουν υπερβολικά το δικαίωμα αποτελεσματικής προσφυγής που του απονέμει η έννομη τάξη της Ένωσης, πράγμα το οποίο εναπόκειται στο εθνικό δικαστήριο να εξακριβώσει.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 57 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (πρώτο τμήμα) αποφαινεται:

- 1) Το άρθρο 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 1993, σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές, έχει την έννοια ότι από το πεδίο εφαρμογής της εν λόγω οδηγίας δεν αποκλείεται συμβατική ρήτρα, όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, η οποία παραπέμπει γενικώς στο εφαρμοστέο εθνικό δίκαιο όσον αφορά τον καθορισμό της διεθνούς δικαιοδοσίας για την εκδίκαση των διαφορών μεταξύ των αντισυμβαλλομένων.**
- 2) Το άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13 έχει την έννοια ότι δεν αντιτίθεται σε δικονομικούς κανόνες στους οποίους παραπέμπει ορισμένη συμβατική ρήτρα και οι οποίοι επιτρέπουν στον επαγγελματία, σε περίπτωση που ασκήσει αγωγή επικαλούμενος τη μη εκτέλεση σύμβασης εκ μέρους του καταναλωτή, να επιλέξει μεταξύ του αρμόδιου δικαστηρίου του τόπου κατοικίας του εναγομένου και του δικαστηρίου του τόπου εκτέλεσης της σύμβασης, εκτός αν η επιλογή του τόπου εκτέλεσης της σύμβασης συνεπάγεται για τον**

καταναλωτή δικονομικές προϋποθέσεις δυνάμενες να περιορίσουν υπερβολικά το δικαίωμα αποτελεσματικής προσφυγής που του απονέμει η έννομη τάξη της Ένωσης, πράγμα το οποίο εναπόκειται στο εθνικό δικαστήριο να εξακριβώσει.

(υπογραφές)